

УДК 372.36:745

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-43>Алла ДЯЧЕНКО,
orcid.org/0000-0003-4496-5931

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри промислового дизайну та комп'ютерних технологій
Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука
(Київ, Україна) diachenko.alla@ya.ru

СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ В ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВІЙ ОСВІТІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

У статті висвітлено процес становлення й розвитку дизайну в художньо-промисловій освіті на західних землях України кінця XIX – початку XX століття. Зауважено, що в Західній Україні становлення художньо-промислової освіти провадилося в руслі загальноєвропейських культурних тенденцій, інтеграції художньо-мистецького життя на Галичині до європейських художніх шкіл, що сприяло розвитку фахової освіти та зростання попиту на ринку, де промисловий розвиток загалом був визначальним щодо художньо-промислового виробництва та підготовки фахівців Галичини. Розглянуто процес зародження дизайнерської освіти як правонаступниці художньо-промислової освіти Галичини. Відзначено значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини. З'ясовано передумови становлення дизайну в художньо-промисловій освіті Буковини, основні етапи її розвитку та ідеї нової проектної культури, що проявляються переважно в художньо-промисловій освіті. Розкрито вплив на розвиток професійної художньо-промислової освіти в краї, що сприяло закладенню підвалин естетичного виховання в освітніх установах Буковини, а саме: право навчатися рідною мовою, обмеження впливу церкви на освіту, стандартизація змісту освіти, запровадження обов'язкового вивчення художньо-мистецьких дисциплін у навчальних закладах. Здійснено історичний аналіз, що доводить витоки вітчизняної дизайн-освіти 20-х рр. XX ст., коли створювалися художньо-промислові школи, засновувалися ВНЗ, які готували фахівців (дизайнерів) для промисловості, відкривалися кафедри дизайну, що здійснювали і здійснюють підготовку і випускають дипломованих дизайнерів за різними спеціалізаціями чотирьох освітньо-кваліфікаційних рівнів і дотепер. Виявлено характерні риси творення художньо-промислової освіти в Закарпатті.

Ключові слова: дизайн, дизайнерська діяльність, освіта, художньо-промислова освіта, Західна Україна, Галичина, Буковина, Закарпаття.

Алла ДЯЧЕНКО,
orcid.org/0000-0003-4496-5931

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Industrial Design and Computer Technology
Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design
(Kyiv, Ukraine) diachenko.alla@ya.ru

DESIGNATION OF DESIGN IN ARTISTIC-INDUSTRIAL EDUCATION OF WESTERN UKRAINE

The article highlights the process of formation and development of design in art and industrial education in the western lands of Ukraine in the late nineteenth – early twentieth century. It is noted that in Western Ukraine the formation of art and industrial education was carried out in line with European cultural trends, the integration of art and art life in Galicia to European art schools, which contributed to the development of vocational education and demand in the market. industrial production and training of Galician specialists. The process of origin of design education as the legal successor of art and industrial education of Galicia is considered. The significant influence of the Lviv Art and Industrial School on the art education of Galicia is noted. The preconditions for the formation of design in art and industrial education in Bukovina, the main stages of its development and the ideas of a new project culture, which are manifested mainly in art and industrial education. The influence on the development of professional art and industrial education in the region, which contributed to laying the foundations of aesthetic education in educational institutions of Bukovina, namely the right to study in the native language, limiting the influence of the church on education, standardization of educational content, introduction of compulsory study of art disciplines. educational institutions. A historical analysis is carried out, which proves the origins of domestic design education in the 1920s, when art and industrial schools were established, universities were established to train specialists (designers) for industry, design departments were opened to train and graduate. Characteristic features of the creation of art and industrial education in Transcarpathia are revealed.

Key words: design, designer activity, education, artistic-industrial education, Western Ukraine, Galicia, Bukovina, Zacarpattia.

Постановка проблеми. У XIX ст. з розвитком промислового виробництва в Україні став формуватися дизайн як самостійний вид професійної діяльності. Термін «дизайн» тоді не вживався, а продукт прикладного призначення йменувався «художньою промисловістю». Стадіально процес становлення і розвитку художньої промисловості в Україні проходив у руслі загальноєвропейського художнього процесу, але хронологічно ці зміни відбувалися на кілька десятиліть пізніше, ніж у Західній Європі, що пов'язано з особливостями історичного шляху країни, особливостями її культури і рівнем економічного розвитку. У XXI ст. в Україні в назві спеціалізованих вищих навчальних закладів (ВНЗ) продовжує використовуватися термін «художньо-промисловий». Тому вивчення проблеми формування загальноєвропейських тенденцій у розвитку дизайну і становлення його в Західній Україні в XIX – початку XX ст. сьогодні вельми актуально, оскільки своєю практичною стороною стосується необхідності підвищення професійного рівня підготовки дизайн-спеціалістів вищих навчальних закладів. У зв'язку з цим особливо важливими стають питання, що розкривають систему викладання художніх дисциплін, їх методологічних принципів, за допомогою яких можна було би згадати кращі традиції старої школи, акцентувати на нових напрямках, а також показати найбільш ефективні шляхи впливу на поліпшення педагогічного процесу.

Аналіз досліджень. Проблеми становлення дизайну в художньо-промисловій освіті розглядали (А. Бойчук, С. Вергунов, 2009: 1, В. Даниленко, 2006: 2, А. Павлів, 2004: 9, В. Сидоренко). Окремі аспекти дизайнерської освіти висвітлені в працях (Т. Костенка, Ю. Легенького, В. Прусака, 2017: 10, П. Тагільського, М. Яковлева). Заслужують на увагу дослідження таких сучасних українських учених у галузі художньо-промислової дизайнерської освіти, як (М. Дяків, 2010: 3, Т. Завгородня, С. Мигаль, 2000: 6, С. Мільчевич, 2005: 7, І. Небесник, 2000: 8, Л. Оршанський, М. Станкевич, Б. Ступарик, В. Тименко, І. Хілько, 2005: 11–12, Р. Шмагало, 2006: 13–14).

Метою статті є визначення основних етапів розвитку та становлення дизайну в художньо-промисловій освіті Західної України.

Виклад основного матеріалу. Становлення й розвиток художньо-промислової освіти на західних землях України відносимо до кінця XIX – початку XX століття. Специфіка становлення дизайну в художньо-промисловій освіті Західної України зумовлена історичними та культурними факторами. Розроблення вугілля і руди

в сукупності із залученням приватних капіталів із сусідніх регіонів Російської імперії, Західної Європи та Північної Америки наприкінці XIX століття сприяли бурхливому зростанню промисловості. Цілком очевидно, що виникла потреба у фахівцях для багатьох галузей виробництва, в тому числі художників-проектувальників, тобто, висловлюючись сучасною мовою, дизайнерів. Також формування дизайнерської діяльності в Україні являється процесом інтеграції гуманітарної, проектної, художньої культур і взаємопроникнення інженерно-технічної та художньої освіти в період кінця XIX – початку XX-го століть (Даниленко, 2006: 37).

Відзначимо, що дизайн є органічною складовою частиною мистецтва, провідником його функції в усіх сферах життєдіяльності людини. Термін «дизайн», започаткований на Заході, набув поширення в Україні лише наприкінці XX ст.

Соціокультурні процеси, які відбувалися на теренах Центральної, Східної та Південної України, передусім позначені віддаленістю від європейського життя і орієнтацією на Росію, тоді як у Західній Україні становлення художньо-промислової освіти провадилося в руслі загальноєвропейських культурних тенденцій. У період перебування Західної України в складі Австро-Угорської монархії, а потім і Польщі, з труднощами, але завдяки наполегливим зусиллям громадськості були відкриті фахові школи. Їхній профіль відповідав традиційним народним ремеслам, поширеним на певних територіях Галичини, Буковини та Закарпаття, більшість із них існують досі (Вергунов, 2009: 19).

Інтеграція художньо-мистецького життя на Галичині до європейських художніх шкіл, насамперед віденських, сприяла розвитку фахової освіти. На кошти австрійських меценатів у Відні навчалися талановиті майстри з Галицьких земель. Це спричинило відкриття ремісничих шкіл: Крайової гончарської школи (Коломия, 1876), Школи деревного промислу (Станіславів, 1846); започаткували роботу навчальні майстерні, ремісничі школи (малярні, художньо-промислові) в Дрогобичі, Яворові (Даниленко, 2006: 44).

У дослідженні Р. Шмагайла виокремлено думку про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини. Надбання, що мали місце в кінці XIX століття, надалі сформували самобутність Галицької художньо-мистецької освіти (Коломия, 2010: 172).

Так, у м. Львові відкрито при Художньо-промислового музеї школу рисунку та моделювання (1876), згодом перейменовану на Школу артис-

тичного промислу (1882), Державну промислову школу (1891), Школу художніх промислів і декоративного мистецтва (1923), Державну технічну школу (1929), Школу промислових мистецтв (1941). Крім названої школи, у Львові функціонує так звана Вільна Академія Мистецтв (1905–1914), Інститут пластичного мистецтва (1938–1939), низка приватних художніх шкіл і студій (ЛІАМ, 2014: 146).

У західному регіоні започаткована Львівська національна академія мистецтв відкриттям Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (1946). 1994 року заклад був реорганізований у Львівську державну академію мистецтв, а 2004 р. їй надано статус національної. У структурі академії є факультет дизайну, до складу якого входять кафедри дизайну інтер'єрів (зараз така назва кафедри) (1946), Дизайну костюму (з 1959 р. як спеціалізація «моделювання костюму» при кафедрі художнього текстилю), графічного дизайну (від 1994 р. – відділ промислової графіки при кафедрі проектування інтер'єрів, від 1996 р. – окремий підрозділ) (Шмагало, 2006: 21).

Наприкінці 50-х рр. ХХ ст. у Львові утворилося локальне культурне середовище, в якому виник напрям дизайнерської освіти «Проектування меблів та інтер'єру». Перший набір студентів на цю спеціальність відбувся у Львівському політехнічному інституті (1959), а в 1960 р. за спеціальністю «Архітектура, меблі, інтер'єр» – за стаціонарно-вечірньою формою і шестирічним терміном навчання. У 1962 р. інститут розпочав підготовку архітекторів широкого профілю (Мигаль, 2000: 389).

Підготовка майстрів із художньої кераміки в Коломиї здійснювалася під керівництвом досить відомих європейських фахівців (Г. Бехера, В. Крицінського, В. Жолная). До роботи в школах долучалися відомі на той час народні майстри. Можна висловити припущення про те, що саме народні майстри розвивали автентичні народні художні мотиви, вписуючи їх на тло європейської традиції (Коломия, 2010: 4).

Широкі міжкультурні зв'язки, розширення художнього поля (вивчення особливостей трипільської кераміки з колекції В. Хвойки) сприяли розвитку програм декоративного рисунку, малювання з натури, композиції, декоративно-прикладного мистецтва (кахлярства, малюнку на фаянсі). Варто зазначити, що зростання попиту на ринку та промисловий розвиток загалом були визначальними щодо художньо-промислового виробництва та підготовки фахівців Галичини (Дяків, 2010: 6).

Значну підтримку розвитку художньо-промислової освіти надавали товариства, зокрема: Спілка «Гуцульське мистецтво», Товариство «Рідна школа», Львівське товариство «Достава». З ініціативи цих спільнот відкривалися ремісничі, художні школи, а вироби місцевих майстрів експонувалися на різних виставках, насамперед у Львові, що був культурною столицею краю (Шмагало, 2006: 28).

У результаті становлення художньо-промислових шкіл відбувалося в досить сприятливій соціально-культурній та економічній ситуації, що відповідала тодішнім європейським стандартам. У школах Галичини поширювався досвід Франції, що мала беззаперечні здобутки в галузі художньої освіти. Галицькі художньо-ремісничі школи брали участь у виставках провідних столиць Європи (Odzywolski, 1914: 15).

Завдяки розширенню осередків функціонування художніх і промислово-ремісничих шкіл художньо-мистецький стиль, що склався на Галичині, виходив за межі народного. Цей стиль становить основу тогочасного українського мистецтва. Він отримав поширення в європейському культурному просторі. Підтвердженням цьому може слугувати той факт, що в художньо-промисловій школі Відня втілювалися художні проекти в українському стилі з елементами ужиткового мистецтва. З часом народний мистецький стиль, що склався на Галичині, отримав визнання поряд з європейськими (Дяків, 2010: 10).

Процес становлення дизайну в художньо-промисловій освіті на Буковині в досліджуваній період перебував у тісній залежності від суспільно-політичних і економічних обставин. Дії австрійського уряду в краї були спрямовані на фінансову підтримку шкільництва, розбудову системи загальноосвітніх та професійних навчальних закладів, адміністративну підтримку професійних діячів образотворчого мистецтва; пропаганду вивчення, колекціонування виробів народного декоративно-прикладного мистецтва, дослідження й збереження пам'яток археології та архітектури Буковини (Вергунов, 2009: 29).

Зазначимо, що передумовами становлення й розвитку дизайну в художньо-промисловій освіті Буковини були такі (рис. 1) (Хілько, 2005: 206):

Узагальнення результатів історико-педагогічного аналізу розвитку художньо-промислової освіти Буковини дає підстави виділити певні її етапи (табл. 1) (Хілько, 2007: 8):

Таким чином, художньо-промислова освіта на Буковині вирішувала такі завдання, як: інтеграція традиційної народної естетики в загальнопро-

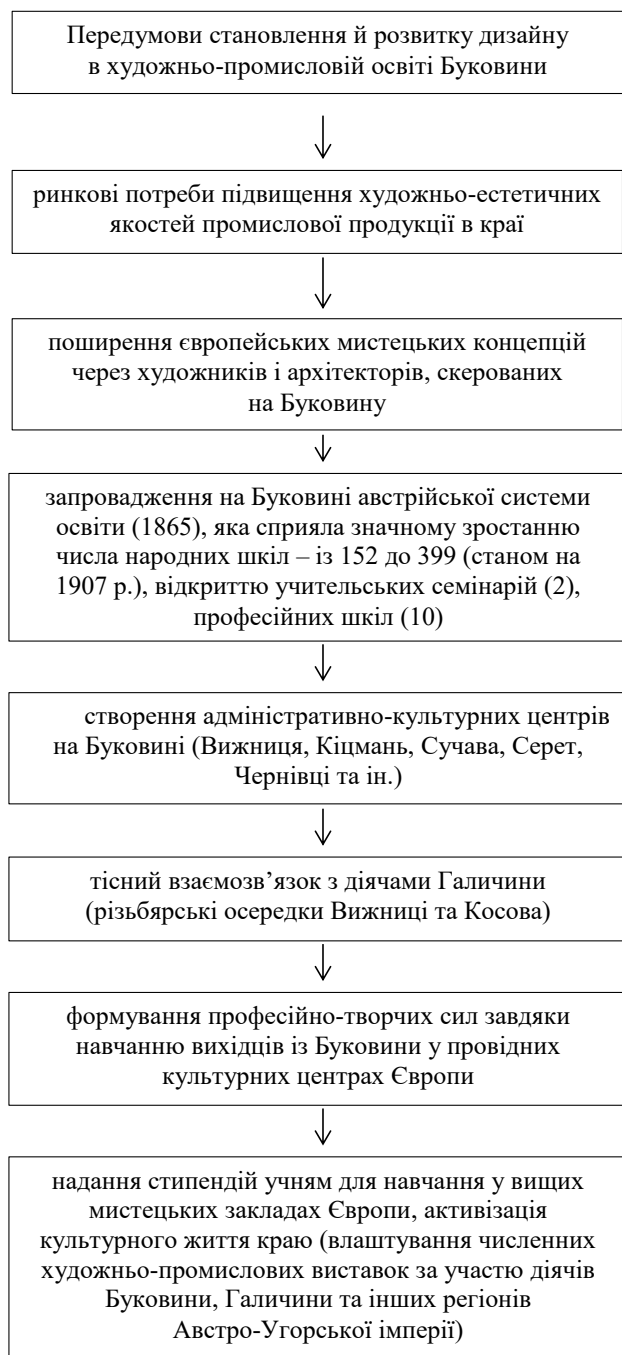

Рис. 1. Передумови становлення й розвитку дизайну в художньо-промисловій освіті Буковини

мисловий процес; запровадження європейського досвіду промислового шкільництва на теренах краю. Характерною особливістю діяльності Крайової Шкільної Ради Буковини була її спрямованість на розширення мережі навчальних закладів із викладанням мистецьких дисциплін, що забезпечувало поступове зростання інтересу молоді до художнього промислу. Право навчатися рідною мовою, обмеження впливу церкви на освіту, стандартизація змісту освіти, запровадження обов'язкового вивчення художньо-мистецьких дисциплін у навчальних закладах сприяли закла-

денню підвалин естетичного виховання в освітніх установах Буковини і мали значний вплив на розвиток професійної художньо-промислової освіти в краї (Хілько, 2005: 207).

В «угорський» період (1840–1918 рр.) геополітичний вектор впливу на Закарпаття був переважно південно-західним. На противагу австрійському центру регіон було включено в процеси політичної емансипації угорської нації. Внаслідок революції в Угорщині 1848 р. та створення у 1867 р. дуалістичної Австро-Угорщини автохтонне населення (українці) опинилися в умовах політичної, економічної, культурної дискримінації. Творення художньо-промислової освіти в Закарпатті відбувалося переважно в контексті теоретичних концепцій угорської творчої еліти. Геополітичний чинник на всіх етапах розвитку краю безпосередньо впливав на становлення окремих галузей виробництва і створення передумов для появи певних напрямів проектно-культури. У 60–70-ті рр. XIX ст. це стало основою зародження проектно-культури побутових виробів. Курс угорської еліти на економічну незалежність від Австрії сприяв розвитку тих регіонів, де були зосереджені певні ресурси. Як наслідок, на Закарпатті з'явилась Ужгородська фабрика, яка стала матеріальною базою становлення дизайну гнутих меблів. Із включенням регіону до складу Чехословаччини південно-західний вплив змінився на західний. Традиційні місцеві галузі промисловості занепадають. Водночас геополітичні фактори – посягання на Закарпаття з боку Угорщини – змушували чехословацький уряд інвестувати кошти в розвиток інфраструктури краю, становлення нової системи освіти, в тому числі ремісничої та художньо-промислової, стимулювати соціальну мобілізацію українців (Мельчевич, 2005: 116).

Художньо-фахова підготовка майстрів у Закарпатті, зокрема в меблярській галузі, стала однією з передумов зародження дизайну гнутих меблів. Сприяла цьому і поява в Угорщині ряду інституцій з розвитку промислового мистецтва. Як країна тодішньої Угорщини, Закарпаття найдовше зберегло архаїчні форми предметної культури. Це зумовило особливий прояв європейської течії «Мистецтво і ремесло» – рух за відродження народних ремесел, характерний для найменш індустріалізованих теренів Європи. У Закарпатті цей рух проявився здебільшого в підтримці автентичних народних промислів. На тлі цього «Рескінленду», внаслідок першої та другої хвиль промислової революції в регіоні стихійно виникають осередки емпіричного дизайну. Їх появу викликав вплив художньо-

Етапи розвитку художньо-промислової освіти Буковини

Етап	Зміст
1851–1872 рр.	Художні дисципліни введено до змісту шкільної освіти Буковини. Загальноосвітні навчальні заклади сприяли підвищенню загального рівня художньої культури краю, розвитку здібностей до образотворчого мистецтва в дітей, які в майбутньому поповнювали учнівський склад промислових шкіл краю, готували базу для створення професійних закладів освіти на Буковині.
1873–1914 рр.	Діяльність на теренах краю 3-х професійних та 10-ти нижчих фахових шкіл і різного роду курсів. Фахові школи скеровували свою роботу на збереження та розвиток народних промислів Буковини. Діяльність промислової школи (м. Чернівці), мистецького навчального закладу з різьбярства та металевої орнаментики (м. Вижниця), промислового училища (м. Косів) сприяли розвитку промисловості та декоративно-прикладного мистецтва в краї. У м. Вижниця відкритий «Крайовий навчальний заклад для різьбярства та металевої орнаментики» (1905) як філіал Чернівецького промислового училища з трирічним терміном навчання. У період румунської окупації Буковини навчальний заклад функціонував під назвою «Нижча школа ремесел» (1918–1931), а від 1931 р. реорганізований у середній спеціальний заклад – «Індустріальну чоловічу гімназію». За радянської влади 1940 р. на базі гімназії відкрито Вижницьке державне художньо-промислове училище. У м. Косів заснована «Ткацька школа» (1882), що згодом отримала статус Крайової ткацької промислової школи (1895). Її діяльність припинилась у період Першої світової війни. 1923 року на базі спілки «Гуцульське мистецтво» почала діяти промислова школа. У 1940 році завдяки наполегливості інтелігенції міста та повіту було відкрито Косівське промислове училище.
1918–1939 рр.	Період занепаду художньо-промислового шкільництва на Буковині. Навчальні плани і програми базувалися на вивченні традицій румунського мистецтва. Навчання у вищих та фахових школах відбувалося виключно румунською мовою, часто проводилась їх численна реорганізація. Викладацьку діяльність у школі залишили учителі В. Девдюк, Д. Кордяк, С. Клим. Так, В. Девдюк виїхав у м. Косів і заснував приватну столярно-різьбярську майстерню.

формотворчих та технологічно-інноваційних центрів Берліну, Гляйвіцу, Бланско (побутові ливарні вироби) та Моравського регіону (гнуті меблі). У «чехословацький» період у Закарпатті домінують ідеї функціоналізму. Однак з огляду на занепад місцевої промисловості вони здебільшого не знаходять свого втілення в проектній практиці. Ідеї нової проектної культури проявляються переважно в художньо-промисловій освіті. Важливим чинником становлення промислового дизайну стала участь закарпатських підприємств у виставковому процесі. Потенціал місцевої мистецької еліти не було повною мірою задіяно в становленні місцевої проектної культури. Виняток становили лише ті її представники, які в другій половині XIX ст. брали участь у художньо-проектній практиці промислового ливарництва та меблярства (Павлів, 2004: 395).

Варто відзначити, що систему художньо-промислової освіти було започатковано заснуванням у 1927 р. державних фахових шкіл та училищ в Ужгороді, Виноградіві та Ясінях. З огляду на це саме у 20-х рр. XX ст. в Західній Україні зароджується дизайнерська освіта як правонаступниця художньо-промислової освіти. У цьому ж контексті зауважимо, що підготовка дипломованих дизайнерів (у сучасному розумінні) розпочалася в Україні, як і за кордоном, після Другої світової війни (Мельчевич, 2005: 116).

Вже наприкінці XX ст. Ужгородське училище змінює статус і назву на Ужгородський коледж мистецтв ім. А. Ерделі, знову відкрито відділи художнього оформлення та живопису, збільшена кількість годин для загально-художніх і спеціальних дисциплін. Відділ художнього оформлення 1999 р. отримав сучасну назву – відділ дизайну (Небесник, 2000: 88).

Для ефективності ступеневої освіти мистецьких навчальних закладів 1993 р. створено перший в Україні мистецький навчальний комплекс «коледж – інститут – академія» в складі Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, Львівського коледжу прикладного та ужиткового мистецтва ім. І. Труша, Ужгородського училища прикладного мистецтва ім. А. Ерделі, Косівського училища прикладного мистецтва ім. В. Касіяна, Вижницького державного училища прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, Львівського художнього ліцею, Підбузького професійно-технічного училища та Малої академії мистецтв (Вергунов, 2009: 25).

Здійснений історичний аналіз доводить, що витоки вітчизняної дизайн-освіти сягають 20-х рр. XX ст., коли створювалися художньо-промислові школи. Завдяки цілям і методам навчання вважаємо їх першоосновою дизайнерської освіти України. У 1940–60-ті рр. були засновані ВНЗ, які готували фахівців (дизайне-

рів) для промисловості, а в 90-х рр. ХХ ст. створено кафедри дизайну, які здійснюють підготовку та випускають дипломованих дизайнерів за різними спеціалізаціями чотирьох освітньо-кваліфікаційних рівнів. Сьогодні для ефективного розвитку дизайн-освіти в Україні необхідно на державному рівні усвідомити й визнати важливість підготовки фахівців з дизайну, всебічно підтримувати та покращувати матеріально-технічну базу вищих навчальних закладів до рівня європейських. Адже не секрет, що останнім часом відбувається процес переорієнтації потенційних абітурієнтів ВНЗ України на закордонні (Прусак, 2017: 79).

Висновки. Таким чином, саме в Україні був зроблений перший крок у розвитку художньо-промислової освіти, який пройшов складний шлях від становлення художніх класів до промислового напрямку в дизайн-освіті.

До пріоритетних напрямів становлення художньо-промислової освіти Галичини відносимо такі: соціально-економічні (швидкий розвиток промисловості, технологій, міжкультурної комунікації); потреби ринку праці в підготовлених фахівцях

у художньо-промисловій сфері; наявність педагогічних кадрів з художньо-промислової освіти. Окреслені передумови були визначальними щодо розбудови мережі художньо-промислових шкіл різних структур та їх територіального розташування. Загальне піднесення суспільного життя в Австро-Угорській імперії сприяло популяризації народного мистецтва та розвитку художньо-мистецької освіти.

Процес становлення дизайну в художньо-промисловій освіті на Буковині перебував у тісній залежності від суспільно-політичних і економічних обставин. Виділено три основних етапи: 1851–1872 рр.; 1873–1914 рр.; 1918–1939 рр.

Передумовами становлення дизайну в художньо-промисловій освіті Закарпаття є геополітичні, соціально-економічні та культурно-мистецькі.

Тому основи професійної освіти, закладені нашими попередниками в ХІХ столітті, забезпечили сприятливі умови для подальшого розвитку дизайнерської школи в Західній Україні.

Перспективами подальших досліджень є проблема сучасного стану дизайн-освіти Західної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергунов С. В. Дизайн Украины: аспекты становления и развития. *Вісник ХДАДМ*. Харків, 2009. № 2. С. 18–31.
2. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти) : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 05.01.03 ; Львівська нац. академ. мистецтв. Львів, 2006. 96 с.
3. Дяків М. В. Міське меблярство Галичини ХІХ – ХХ ст.: історія, типологія, стилістичні особливості : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.06 ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; Ін-т мистецтв. Івано-Франківськ, 2010. 16 с.
4. Коломия – центр гончарства. URL: <http://hutsul.museum/museum/articles/kolomya-keramika-schkola> (дата звернення: 24.05.2010).
5. Львівська академія мистецтв. Історично-іміджеве видання. Київ : ТОВ «ВІЦ Логос Україна», 2011. 256 с.
6. Мигаль С. П. Львівська дизайнерська школа: становлення, проблеми, перспективи. *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта* : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюн та ін. Львів : Світ, 2000. Вип. 5. С. 387–399.
7. Мільчевич С. І. До питання про особливості становлення і розвиток художньо-промислової освіти на Закарпатті в другій половині ХІХ – початку ХХ століття. *Вісник ХДАДМ*. Харків, 2005. № 1. С. 114–122.
8. Небесник І. І. Художня освіта на Закарпатті у ХХ столітті: історико-педагогічний аспект. Ужгород : Закарпаття, 2000. С. 168.
9. Павлів А. П. До питання про становлення і розвиток дизайну на Закарпатті ХІХ – ХХ століття. *Вісник НУ «Львівська Політехніка»* Львів, 2004. № 505. С. 393–396.
10. Прусак В. Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Вісник Львівської нац. академії мистецтв*. 2017. Вип. 31. С. 71–82.
11. Хілько І. Передумови розвитку художньої освіти на Буковині (кінець ХІХ – перша третина ХХ століття). *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія*. 2005. Вип. 13. С. 205–208.
12. Хілько І. Розвиток художньої освіти на Буковині (друга половина ХІХ – 30-і роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2007. 21 с.
13. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.06 ; Львів. нац. акад. мистецтв., 2005. 44 с.
14. Шмагало Р. Т. Історичний шлях художньо-промислової школи у Львові (1876–1939; 1939–1944). *Бюлетень 8. Інформац. Вип.* Львів, 2006. С. 170–175.
15. Odzywolski S. Rzut oka na rozwój szkolnictwa przemyslowego w Odbitka ze «Szkoly». Lwow, 1914. P. 4–6.

REFERENCES

1. Verhunov S. V. Dyzaïn Ukraïny: aspekty stanovlenïya y razvytyïa [Design of Ukraine: aspects of formation and development] *Visnyk KhDADM, Kh.* № 2, 2009. pp.18–31.[in Russian]

2. Danylenko V. Ya. Dizain Ukrainy u svitovomu konteksti khudozhno-proektnoi kultury KhKh stolittia (natsionalnyi ta hlobalizatsiyni aspekty) [Design of Ukraine in the world context of artistic and project culture of the twentieth century (national and globalizing aspects)]: dys. d-ra mystetstvoznavstva : 05.01.03 / Lvivska natsionalna akademiia mystetstv. L., 2006. [in Ukrainian]
3. Diakiv M. V. Miske mebliarstvo Halychyny XIX – XX st.: istoriia, typolohiia, stylistychni osoblyvosti [Urban furniture making of Galicia XIX-XX centuries: history, typology, stylistic features]: avtoref. Dys/ kand. mystetstvoznavstva : 17.00.06 / Diakiv Mariia Volodymyrivna, Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka, In-t mystetstv, Ivano-Frankivsk, 2010, pp. 16 [in Ukrainian]
4. Kolomyia – tsentr honcharstva [Elektronnyi resurs], [Kolomyia – center of pottery [electronic resource]]. Rezhym dostupu: <http://hutsul.museum/museum/articles/kolomyia-keramika-schkola>.
5. Lvivska akademiia mystetstv. Istorychno-imidzheve vydannia. [Lviv Academy of Arts. Historical and image publication.] K. : TOV «VTs Lohos Ukraina», 2011, pp. 256 [in Ukrainian]
6. Myhal S. P. Lvivska dyzainerska shkola: stanovlennia, problemy, perspektyvy. Dialoh kultur: Ukraina u svitovomu konteksti. [Lviv design school: formation, problems, prospects. Dialogue of cultures: Ukraine in the world context.] Khudozhnia osvita : zb. nauk. prats / [red. kol.: I.A. Ziaziun (holov. red.), S.O. Cherepanova (uporiad. i vidp. red.), N.H. Nychkalo, O.P. Rudnytska ta in.], Lviv : Svit, 2000., Vyp. 5. Pp. 387-399. [in Ukrainian]
7. Milchevych S. I. Do pytannia pro osoblyvosti stanovlennia i rozvytok khudozhno-promyslovoi osvity na Zakarpatti v druhii polovyni KhIKh – pochatku KhKh stolittia [On the question of the peculiarities of the formation and development of art and industrial education in Transcarpathia in the second half of the XIX-early XX century], Milchevych S. Visnyk KhDADM. Kh., 2005, № 1. pp. 114-122. [in Ukrainian]
8. Nebesnyk I. I. Khudozhnia osvita na Zakarpatti u KhKh stolitti: istoryko-pedahohichnyi aspekt istoriko-pedahogicheskogo aspekt [art education in Transcarpathia in The XX century: a historical and pedagogical aspect]. / I.I. Nebesnyk. Uzhhorod : Zakarpattia, 2000, pp. 168 [in Ukrainian]
9. Pavliv A. P. Do pytannia pro stanovlennia i rozvytok dyzainu na Zakarpatti KhIKh – KhKh stolittia [On the question of formation and development of design in Transcarpathia of the XIX – XX century] A.P. Pavliv, S. Milchevych, Visnyk NU “Lvivska Politekhnikha” Lviv, 2004. № 505., pp. 393-396 [in Ukrainian]
10. Prusak V. Stanovlennia ta rozvytok dyzain-osvity v Ukraini (kinets KhKh – pochatok KhKhI st.) [Formation and development of design education in Ukraine (late XX-early XXI century)], Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv. 2017, Vyp. 31. pp.71-82 [in Ukrainian]
11. Khilko I. Peredumovy rozvytku khudozhnoi osvity na Bukovyni (kinets KhIKh – persha tretyna KhKh stolittia) [Prerequisites for the development of art education in Bukovina (late XIX – first third of the XX century)], Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohika i psykholohiia. Vypusk 13. Vinnytsia: RVV DP «Derzhavna kartohrafichna fabryka», 2005, pp. 205-208. [in Ukrainian]
12. Khilko I. Rozvytok khudozhnoi osvity na Bukovyni (druha polovyna XIX – 30-i roky XX st.) [Razvitie khudozhestvennogo obrazovaniya na Bukovina (the second half of the XIX-30-i years of the XX century)] : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky» I.O. Khilko; Prykarpatskyi nats. un-t im. V. Stefanyka, Ivano-Frankivsk, 2007, pp. 21 [in Ukrainian]
13. Shmahalo R. Mystetska osvita v Ukraini seredyny KhIKh – seredyny KhKh stolittia [Mystetska osvita V Ukrainy mid-XIX-mid-XX Vek: structuring, methodology, artistic positions:: strukturuvannia, metodolohiia, khudozhni pozytsii]: avtoref. dys. d-ra mystetstvoznavstva : 17.00.06 «Dekoratyvne i prykladne mystetstvo» R. T. Shmahalo; Lviv. nats. akad. mystets. L.: LNAM, 2005, pp/ 44 [in Ukrainian]
14. Shmahalo R. T. Istorychni shliakh khudozhno-promyslovoi shkoly u Lvovi (1876–1939; 1939–1944) [Istoricheskiy shlyakh khudozhestvennogo-promyshlennogo Shkola V Lvov (1876-1939; 1939-1944)], R. T. Shmahalo Biuletyn 8. Informatsiyni vypusk 2006, Lviv, 2006, pp. 170–175. [in Ukrainian]